

Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030: 2022. aasta täitmise ettekanne

Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2020-2022 aasta olulisematest sammudest Riigikogus 12.11.2020 heaks kiidetud kriminaalpoliitika põhialuste elluviimisel vastavalt põhialuste punktile 9.

Head riigikogu liikmed,

Mina seisan selle riigikogu koosseisu ees esimest ja viimast korda kriminaalpoliitika põhialuste täitmise ettekandega. Toon välja selle, mis iseloomustas 2022. aastat kõige enam. Teil on võimalik tutvuda ka jaotusmaterjalidega, kust saate teada kuritegevuse numbrite ning kriminaalpoliitikas ette võetud tegevuste kohta.

Ilmselt ei ole kuritegevus ega kriminaalpoliitika olnud 2022. aastal riiklikus mõttes kõige tähtsam meie riigi ees seisev mure. Mured on mujal, aga ma samas võin ka kinnitada, et kriminaalpoliitikas on asjad üldjoontes kontrolli all - polegi väga põhjust muretsemiseks. Õnneks. Olukord on isegi natuke parem kui aasta tagasi – kuritegevuse tase veidi langes, noorte kuritegevus vähenes, vangide arv langes. Inimeste subjektiivne turvatunne küll pisut langes, aga see peegeldab ilmselt üldiselt valitsenuid pessimistlikke meeleolusid. Meie aasta lõpus tehtud elanike küsitlus näitab, et 71% inimestest tudis end oma kodukandis pimedas turvaliselt, mida on 4% vähem kui aasta varem.

Meie valdkonna tegemisi ei jätnud Ukraina sõda puutumata. 24. veebruaril, kui Venemaa alustas agressiooni, inimsusevastaste ja sõjakuritegude toimepanemist Ukraina vastu, hakkas justiitsministeerium koostöös välisministeeriumiga välja töötama valitsuse sanktsiooni, millega keelati agressori vägede toetamine ning nendega liitumine. Valitsus võttis märtsis vastu sanktsiooni seoses rünnakuga Ukraina suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse vastu ning kehtestas keelu liituda Venemaa või Valgevene relvajõudude või relvastatud üksustega või neid abistada. Töötasime ka üle-helikiirusel välja eelnõu, millega keelustati vaenuliku sümbolika presenteerimine ning agressori vägedega liitumine ja nende toetamine. Tänapäevaks on juba mitu inimest agressorvägede toetamise eest süüdi mõistetud, kusjuures üks neist üritas Vene armeele drone osta. Need droonid konfiskeeriti ning anti tasuta üle Ukrainale vägedele. Ilma selle uue seaduseta ei oleks see võimalik olnud. Aga Ukraina koletu sõda puudutas justiitsministeeriumi ka muul moel. Nimelt andis vanglateenistus eelmise aastal abi sotsiaalkindlustusametile sõjapõgenike vastuvõtmisel.

Meie digitiiger ei maga kriminaalpoliitika valdkonnas, kuigi vahel on kriitilisemad hääled osundanud Eesti digitiigri tukkuma jäämisele. Lõime õiguslikud alused süüteomenetluse täisdigitaalseks läbiviimiseks. Äsja valmis justiitsministeeriumis analüüs ja ettepanekud kriminaalmenetluse tõhusamaks muutmiseks. Selle analüüsi pinnalt koostatakse 2023. aastal eelnõu ja loodetavasti saab juba täpsemad plaane arutada koos teiega riigikogu komisjonides ja järgmise aasta kriminaalpoliitika ülevaates. Meie vanglad liiguvad samuti paberivaba kriminaalmenetluse suunas,

I Kriminaaljustiitsüsteem on
tõhus, kiire, sõltumatu,
inimkeskne ja ohvisõbralik

vanglates võetakse kasutusele e-poe lahendus ning kriminaalhooldustöös arendatakse kriminaalhooldusalustele mõeldud infoportaali. Edaspidi, kui jõustavad vangistusseaduse ja teiste seaduste muudatused (747 SE), on kinnipeetavatel võimalik lugeda ja edastada kohtumenetluse materjale digitaalses keskkonnas, mis muudab infovahetuse menetlusosaliste vahel tõhusamaks, säästes märgatavalt haldus-, personali-, transpordi- ja paberikulusid ning ka menetlusaega tervikuna. Samuti aitab see kinnipeetavaid paremini ette valmistada eluks väljaspool vanglat. Digilahendusi on teisi. Näiteks hakkavad kõik uurimisasutused ja prokuratuur 2023. aastal kohtueelses menetluses kasutama sama infosüsteemi, mis loob paremad eeldused täisdigitaalsele menetlusele üleminekuks, parandab pikemas perspektiivis andmekvaliteeti ja vähendab andmete dubleerimist. Kohtuekspertiisi infosüsteemi uuendamise käigus kaovad ära paberil määrused ja ekspertiisiaktid. Selleks, et laiendada organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi vastu võitlemise võimalusi ning ära hoida ebaseaduslikke piiriületusi ning identiteedivargusi, alustasime kodakondsuseta või kolmandatest riikidest pärit kodanike karistusandmete vahetamise arendusprojektiga. Jaanuaris kiitis riigikogu heaks uue kohtuekspertiisiseaduse, mis muuhulgas aitab luua kohtuekspertiisi õiguslikku valmisolekut üleminekuks täisdigitaalsele kohtumenetlusele.

Oleme kriminaalpoliitikas rõhutanud alati teadmiste osatähtsust, et ennetada emotsioonidel põhinevaid otsuseid. Lisaks uuringutele, millega hindame oma tegevuse mõju, on kohtuekspertiisi instituudist kujunemas valdkonna teaduskeskus. Näiteks on uudsete põnevate uurimissuundadena kohturadioloogias käimas uute võimaluste arendamine surma aja ja põhjuse määramiseks, aga ka laiemalt näiteks narkoainete reoveest määramiseks. Soovitan ka teil aegajalt kiigata meie narko reovee seire juhtimislaudadele internetis, mis annab pildi narkotarbimisest Eesti suuremates linnades.

Viimastel nädalatel on meedias palju tähelepanu saanud Euroopa Nõukogu Moneyvali poolt läbi viidud rahapesuvastane hindamine Eestis. Rahapesu andmebüroo koos selle juhi Matis Mäckeriga on palju kiita saanud tubli töö eest, mis on üsna erakordne Eestis meedias. Samasse hindamisse panustasime ka meie justiitsministeeriumis väga olulisel määral. Eestile heidetakse ette, et endiselt konfiskeeritakse vähe ning karistused rahapesu ja terrorismi rahastamise kuritegudes on üsna tagasihoidlikud. Valitsus on lahendusena esitanud riigikogule ettepanekud rahatrahvide suurendamiseks (94 SE) ja väärteovastutuse tõhustamiseks. Kui eelnõu jõustub, on võimalik reegleid eiranud ettevõtet karistada kuni 20 miljoni euroga – erinevus tänasega oleks 50-kordne.

Eelmisel aastal registreeriti arvutikuritegusid vähem kui aasta tagasi – 25%, selline arvutikuritegude vähenemine on esmakordne viimase kümnendi jooksul. Ennekõike vähenes arvutikelmuste arv, aga vähem oli ka teisi arvutikuritegusid. Nagu ikka, andsid tooni petukõned ja -sõnumid ning erinevate sotsiaalmeedia ja meilikontode hõivamised. Keegi kaaperdab su konto ja saadab sealt mõtlematuid sõnumeid ning ongi kuritegu kirjas. Selliseid tobedaid tegusid teevad ka alaealised, näiteks postitades õpetajate studiumi või e-kooli kontolt jaburaid teateid. Tõsisemate arvutikuritegude puhul on probleem nende piiriülene iseloom, toimepanijate viibimine erinevates riikides ning juurdepääs teistes riikides asuvatele elektroonilistele tõenditele. Selle probleemi lahendamiseks avati 2022. aasta mais

allkirjastamiseks Euroopa Nõukogu küberkuritegevuse konventsiooni teine lisaprotokoll, mis käsitleb rahvusvahelist koostööd ja juurdepääsu elektroonilistele tõenditele. Samuti on lõppstaadiumis Euroopa Liidu nn e-tõendite paketi heakskiitmine, mis loob võimalused sisukamaks koostööks elektrooniliste tõendite valdkonnas liikmesriikide vahel. Seetõttu on põhjust arvata, et tulevikus muutub ka nende kuritegude uurimine ning rahvusvaheline koostöö tulemuslikumaks.

Tegime justiitsministeeriumis eelmisel aastal küsitluse õigusrikkujate hulgas, et aru saada, kas neile määratud karistused on tõhusad – kas asjaosalised saavad oma teo olemusest aru ning mõistavad, miks neile just selline karistus määrati. Üldjuhul nad mõistavad küll, aga üks huvitav tõsiasi, mida rahvusvahelised uuringud juba ammu on viidanud, et valgekrae kurjategija ei saa tihti aru, mida ta teinud on. Ta eitab süüd. Ja kui ei eita, siis on tema arust täiesti piisavaks karistuseks juba avalik hukkamõist ja tähelepanu. Rohkem pole vajagi. Tuleb tuttav ette? Loomulikult ei tohiks kedagi enne süüdi mõista, kui kohus on seda teinud, aga mingil põhjusel käitume ühiskonnas vahel vastupidise põhimõtte alusel. Rõhutan, ühiskonnas, mitte justiitsüsteemis.

Oleme viimasel ajal taastavat õigust propageerinud ja rakendanud ka valgekrae kuritegudes. Näiteks pidid eelmisel aastal menetlusalused maksma korruptsioonikuriteos kahe haigla lastefondidele 20 000€. Nad pidid ka rääkima avalikul kohtuistungil loo tegelikke tagamaid. Sellisel viisil võtab asjaosaline eitamise asemel vastutuse, taasintegreerib ennast ning ennetab ka korduvkuritegevust. Oleme Eestis teadlikku korruptsiooninnetust vedanud umbes 20 aastat. Ja ilmselt üsna tulemuslikult, kui vaadata meie reitinguid rahvusvahelises võrdluses. Õigusriigi indeksi järgi oleme maailmas 9ndal kohal, see mõõdab ka eraldi korruptsiooni puudumist. Transparency Internationali korruptsiooni tajumise indeksi järgi oleme maailmas 13ndal kohal – edenemine viimases on olnud silmnähtav – 2011. a olime 29ndal kohal. Ennetuse poolelt lõime 2022. aastal ettevõtjatele õppejõududele ja tudengitele e-õppematerjalide tööriistakasti, mille eesmärgiks on tõsta tulevaste ettevõtjate teadlikkust ärikorruptsioonist ja majanduskuritegudest. Koostöös TalTechi ja Tartu Ülikooli üliõpilastega viisime läbi korruptsioonivaldkonna tunde gümnaasiumites, 2022. aastal osales sellistes tundides üle 400 gümnaasiumiõpilase. Meie valmistasime ette tudengid ja nemad omakorda pidasid tunde gümnaasistidele – lähenemine, mis on äratanud tähelepanu väljaspool Eestitki.

Kuigi kriminaalpoliitika põhialused suunavad teraviku noortele õigusrikkujatele, tegelesime eelmisel aastal palju nii noorte kui pisut vähem noorte kuritegevuse ohvriks langemisega. Tõstisime alaealise seksuaalse enesemääramise eapiiri seniselt 14-lt aastalt 16-le. Kuna selle eesmärk oli laste kaitsmine täisealiste poolt toime pandud seksuaalse väärkohtlemise eest, mitte kriminaliseerida noorte omavahelisi vabatahtlikke eakohaseid suhteid, siis nägime kohe ette ka nn Romeo ja Julia klausli, mille kohaselt ei ole karistatav noore seksuaalsuhe 14 – 15 aastase alaealisega, kui nende vanusevahe on kuni viis aastat. Samuti tegime eelmisel aastal töökindlamaks lastega töötamise piirangute reeglid. Lastega töötavate inimeste taustakontrolli tegemine muutus lihtsamaks. Eesmärgiks on, et lastega vahetult kokku puutuvatele kutsealadele ei satuks tööle või vabatahtlikuna tegutsema inimesed, kellele see on mõne varasema süüteo tõttu keelatud. Lõime IT-lahenduse, mille abil saab lastega töötavate inimeste tausta senisest lihtsamalt kontrollida ja seda saab teha nüüd ka

lapsevanem ise. Kontrollkohustuse eirajat võib ees oodata kopsakas rahatrahv kuni 32 000€.

Meil valmis ka eelmisel aastal uuring, mis pakub välja meetodid, kuidas tuvastada ja aidata ennast või teisi kahjustava seksuaalkäitumisega noori. See on oluline ennetuse seeme tulevikuks. Kui me täna tunneme ära ja oskame õigel viisil tegeleda selliste noortega, näid häbimärgistamata, siis hoiame tulevikus ära mitmeid kuritegusid – ka selliseid, mille kohta me 2022. aastal üheskoos ajalehest lapsevanematenä hinga kinni hoides lugesime¹.

Tegeleda tuleb aga nii kurjategija kui ohvriga – see on kriminaalpoliitika üks raskusi ja tasakaalukoha leidmine. Tasakaal selle vahel, kuidas seista ohvri eest ja sama ajal tagada ka kurjategija hilisem toimetulek. Sellel aastal jõustub uus ohvriabi seadus, mida koos kolleegidega sotsiaalministeeriumist ja mujalt valmistasime põhjalikult ette. Tänu sellele hakkavad pere- ja seksuaalvägivalla ohvrid saama vaimse tervise abi, näiteks psühholoogilist nõustamist või psühhoteraapiat. Seadusega on nüüd tagatud ka psühhosotsiaalne ja seksuaalvägivalla kriisiabi, taastava õiguse teenused ja vägivallast loobumise toetamine.

Justiitsministeeriumi eestvedamisel tegelesime eelmisel aastal palju ka kuriteohvrite abistamisega koostöös haiglatega. Töötasime koos Euroopa kuriteohvrite võrgustikuga välja väärkohtlemise kehakaardi. See aitab tervishoiutöötajail pakkuda ohvritele tuge, fikseerida ning talletada tõendeid kannatanute kaitseks. Kõik vägivallaohvrid ei soostu kohe endaga juhtunust politseid teavitama. Kui inimene ei soovi või ei julge kohe pärast juhtunut näiteks politsei poole pöörduda, kaovad aja jooksul vigastused ja muud ilmsed vägivalla märgid. Need oleksid aga politseile ja prokuratuurile juhtunu menetlemisel olulised tõendid.

Ohvri kannatustest osa saamine ajab ühiskonna ärevusse. Nägime seda eelmisel aastal Pärnu noorte vägivalla juhtumites. Selle tulemusena nõutakse noorte karmimat kohtlemist. Nagu see lahendaks probleemi! Ei lahenda – probleemi põhjused on ju mujal, mitte karmi kohtlemise puudumises. Noore positiivsele arengule, taastavale õigusele ja karistusvälistele sekkumistele pühendumine suurendab tõenäosust, et noorest õigusrikkujast sirgub õiguskuulekas täiskasvanu. Kellegi läbiklohmimine, eriti riigi poolt, ei tee seda inimest kuidagi inimesemaks. Ja me ei räägi sellest, et kurjale teole ei peaks järgnema karistus. Küsimus on karistuse sisus. Üha nooremate inimeste vanglasse heitmine tundub mõne jaoks loogiline ja turvaline valik. Kriminaalpoliitika jaoks oleks see vastupidine sellele, mis päriselt töötab. Oleme näidanud, kuidas tulemuslikud on ülikeerulise taustaga noortega põhjalik tegelemine, nende ja nende perede suunamine programmidesse, kus fookuses on käitumise põhjused. Prokuratuuris töötavad täna ja edaspidi alaealistele spetsialiseerunud konsultandid, kelle peamine ülesanne on noortespetsiifiliste sekkumiste rakendamine.

Alaealisi süüdimõistetuid on vanglates paari nädala taguse seisuga üks. See kõlaks uskumatuna, kui me oleksime kasvõi aastas 2016. Meil oli siis vanglas 16

II Lapsed ja noored ei satu kriminaaljustiitsüsteemi vaatevälja, noorte õigusrikkumised vähenevad ning tagatakse noorte õigusrikkujate eakohane kohtlemine.

¹ Viitan Andres Kentsi juhtumile, kes töötas VHK-s.

süüdimõistetud last. Meil on plaan alustada noorte vangistuse kandmist lähitulevikus kinnise asemel avavanglast, arutlusel on noortetöö vanusepiiri tõstmine, et saaksime ka üle 21-aastaseid kohelda nagu täna 18-aastaseid.

2022. aastal alustasime eraldi majutusteenusega kuni 26. aastastele noortele. Selle eesmärk on muuhulgas pakkuda noortele vangistuse alternatiivi, kus on võimalik toetada noore iseseisvust teda ühiskonnast isoleerimata. Arvestades, kui tulemuslik on olnud tugiteenus täiskasvanute puhul - 2021. aastal vanglast vabanenute ja tugiteenust kasutanute retsidiivsus oli 25%, aasta varem 9% rohkem – on põhjust olla optimistlik.

Olgu igaks juhuks öeldud, et see ei asenda kinnise lasteasutuse teenust ehk KLATI. KLAT pakub ajutist ööpäevaringset tuge ja turvalisust lapsele, kelle käitumine ohustab tõsiselt tema enda või teiste elu, tervist ja arengut. Last on võimalik kinnise lasteasutuse teenusele suunata ainult läbi kohtu, tugiteenusele minekuks kohtuotsust vaja pole. Alaealisi õigusrikkujaid on võimalik suunata veel täiendavatele teenustele ja programmidesse, näiteks Hoog sisse, Puhas tulevik, SPIN, STEP jne.

Eelmisel aastal sai oluline samm tehtud ennetuse suunas, et me peaks vähem tegelema tagajärgedega. Ennetusega tegelemine on raskem, ebamäärasem, tagajärgede eest karistamine on justkui lihtsam. Aga ennetamine säästab elusid ja on lõppkokkuvõttes odavam. Liitsime riskikäitumise ennetuse paremaks koordineerimiseks kolm valitsuskomisjoni, kes teineteise kõrval tegutsesid aastaid. Need olid lastekaitse, süüteoennetuse nõukogu ja uimastiennetuse valitsuskomisjon. Rääkimata sellest, et nendes komisjonide liikmed olid samad ministrid, oli nende kõigi eesmärk ennetada riskikäitumist. 2022. aastast on need ühendatud ennetusnõukoguks. Nõukogu nõuandjaks valitsusele ennetuse prioriteetide kokkuleppimisel, aga oluline roll on ka tegevuste ühisosa leidmisel. Näiteks võiksime ju tulevikus mõelda nii, et kui päästeameti inspektorid käivad tegemas järelvalvet suitsuandurite üle, siis sama hästi võiksid nad tähele panna ka muu riskikäitumise ilminguid, on selleks siis perevägivald või muu. Ministriumid hakkavad komisjoni tööd juhtima roteeruvalt, alustades justiitsministeeriumist ning alates 2024. aastast vahetatakse juhtrolli igal aastal. Omavaheline koostöö saab sellises formaadis vaid paraneda.

Juba oma esimesel kohtumisel kiitis ennetusnõukogu heaks taastava õiguse kontseptsiooni. Taastav õigus pole tingimata alternatiiv, vaid paralleelne formaalsele kriminaalmenetlusele. Selle eesmärgiks on jõuda kokkuleppele, kuidas tekkinud kahju heastada ja õiglustunne taastada. Enne juba tõin näite taastavast õigusest ka valgekrae kuritegude puhul. Täna rakendatakse seda enim noorte puhul, olgu selleks siis siirad vabandused või muul moel oma mõtlematute tegude heastamine.

Kriminaalpoliitika, ennekõike vanglate ja kriminaalhoolduse üks peamisi eesmärke on õigusrikkujate taasühiskonnastamine. Jah, ka karistamine, aga alati peame mõtlema, mis saab peale karistust. Minu eelkäijad on siit puldist sageli viidanud, et suure tõenäosusega panevad pooled tähtaegselt vanglast vabanenud kahe aasta jooksul toime uue kuriteo. Mainisin enne digitaliseerimise kontekstis

III Ennetatakse
(korduv)kuritegevust,
sealhulgas sõltuvusest ja
vaimse tervise häiretest
tingitud õigusrikkumisi,
tõhustatakse karistuspoliitikat
ja toetatakse kuritegevusest
eemaldumist.

vangistusseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõud (747 SE). Aga sellel seadusel on ka teine eesmärk - retsidiivsuse vähendamine ja seda mõjutavate sotsiaalsete sidemete loomine. Eelnõuga võimaldame avavangla kinnipeetavatel kasutada õppimiseks ja töötamiseks piiratud ulatuses interneti. Samuti saaksid edaspidi väljasõidule lubatud kinnipeetavad kasutada vangla mobiiltelefoni. Märkimist väärib ka loodav võimalus kasutada senisest laiemalt lühiajalise kokkusaamise võimalust, sh kokkusaamist telesilla vahendusel.

Kuna kinnipeetavate arv muudkui väheneb, siis kiirendab see ka üleminekut üksikkambrite süsteemile, kuid vanglas karistust kandvate inimeste probleemid on samas järjest keerulisemad. Oleme seetõttu hakanud rohkem tähelepanu pöörama karistust kandvate inimeste vaimsele tervisele, eritählepanu all on suitsiidiriskide maandamine. Meie paari aastatagune uuring näitas, et veidi all pooltel kinnipeetavatel diagnoositakse vanglas vaimse tervise häire, kahel kolmandikul pannakse diagnoos esmakordselt vanglas! Vanglast on saanud justkui psühhiaatriaigla... Kinnipeetavate keskmine vanus muudkui kasvab, mõne kuu võrra igal aastal. Täna on see umbes 40. Seoses kinnipeetavate tervishoiu rahastamisega leppisid justiits- ja sotsiaalministeerium eelmisel aastal kokku vanglate tervishoiu üleandmise haigekassale alates juulist 2024. See aitab riigi jaoks tagada kinnipeetavate arstiabi odavamalt ja kestlikumalt. Eelnõu on riigikogus ning ettevalmistused üleandmiseks alanud.

Vanglast vabanenute sotsialiseerimise toetamisel on üheks suurimaks väljakutseks nende tööhõivesse jõudmine ja seal püsimine. Tugiteenusega, täpsemalt majutuse ja tugiisikuga anname võimaluse endistele kinnipeetavatele, kes soovivad oma elus muutust. Selle raames pakutava tööhõive probleemi leevendamiseks alustasime 2022. aastal koolitusprogrammiga vanglates. Tegevuse eesmärk on õpetada lähima aasta jooksul vabanevatele kinnipeetavate väljaõpet, millel on tööturul suur nõudlus ja nende vabanemisel leida vastav töö. Tugiteenuse kasutajate tööhõivesse jõudnute tulemusnäitaja on viimastel aastatel suurenenud kahekordselt – 2022. aastal oli see juba 33%, kaks aastat varem poole vähem ehk 16%.

Ükskõik, kui moodsaks ja taasühiskonnastamise keskseks me oma vanglaid ka ei muudaks, vanglas on inimene koos teiste omasugustega, ära lõigatud tööst, perest ja muudest sotsiaalsetest suhetest. Seetõttu on justiitsministeeriumi roll leida alternatiive vanglale. Üldjuhul on see meile kõigile kasulikum.

Vaatasime 2022. aastal justiitsministeeriumis, kuidas on mõjunud viimased kuus aastat joores juhtide karistuspraktikat. Võiks ju eeldada, et kui prokuratuur lõpetab aina suurema hulga esmakordselt joores juhtimise menetlusi oportuuniteediga, võiks selle negatiivseks tagajärjeks olla joores juhtide suurem retsidiivsus. Koheldakse neid ju näiliselt leebemalt kui seni, aga teisalt me tegeleme probleemi põhjusega ehk alkoholi tarvitamise kontrolli all hoidmisega. See toimub läbi liiklusohutusprogrammi, sõltuvusravi, arsti külastuse ja alkoholi vereanalüüsi kohustuse. Meie laboritel on selleks ka uus tõsikäitlame analüüsimeetod (PETH). Hoolimata mõne jaoks ehk leebemast kohtlemisest ei ole joores juhtide retsidiivsus suurenenud. Vastupidi, nende retsidiivsus on teiste gruppidega võrreldes madalam. Kahe aasta jooksul paneb mõne uue kuriteo toime 12% oportuuniteedi saanutest, kuid 19% tingimisi vangistusega karistatutest.

Eelmisel aastal kerkis mitmel korral teemaks meie narkopoliitika – kanepi legaliseerimise debatt on viimastel nädalatel hoogustunud. 2021. aasta juunis kinnitati siseministeeriumi eestvedamisel Eesti narkopoliitika aastani 2030. Seal tuuakse välja mõtteviisi muutuse vajalikkus: kuidas käsitleme narkomaaniat. Tasakaalupunkti on vaja enam nihutada selles suunas, et tegemist on rahatervise probleemiga ja vastavalt sellele peavad muutuma ka lahendused. Justiitsministeeriumi mõttes tähendab see, et kaaluda tuleks senisest enam sellistest praktikatest loobumist, mis ei toeta või töötavad vastu tervisekahjude vähendamisele. Näiteks kaaluma peab, kas peab tingimata karistama narkojoobes olekut, kui sellega ei kaasne muid õigusrikkumisi või kas näiteks oma tarbeks psühhotroopsete ravimite omamine peab olema karistatud sama mõõdupuuga kui narkootiliste ainete vahendamine raha teenimise eesmärgil. Sel aastal tegeleme narkoainete diferentseerimise võimalikkuse analüüsiga edasi. Kinnitan, et oma plaanides me ei taotle seda, et laseksime narkopoliitikal isevooluteed minna ja sooviksime ainete legaliseerimist. Kindlasti mitte – seni hoiatavad teadlased ja uuringud kanepi raskete pikaajaliste tagajärgede eest. Aga ikkagi, karistuspoliitika fookus peab olema suunatud sinna, kus toimetavad need, kes püüavad rikastuda teiste inimeste tervise arvelt ja kasutavad nende sõltuvust oma rikastumise allikana. Esimesed sammud on selles osas ka tehtud. Alates 2019. aastast on narkokuritegude puhul võimalik kriminaalmenetlusi lõpetada otstarbekuse kaalutlusel juhul, kui õigusrikkujal on sõltuvushäire. Seda võimalust on prokuratuur ja kohus kasutanud paarikümnel korral aastas.

Kokkuvõttes, mulle endale näib, et on olnud tegus aasta kooskõlas riigikogus heaks kiidetud kriminaalpoliitika põhialustega. Seame 2023. aastal prioriteediks esiteks ennetada perevägivalda, kus segunenud on füüsiline ja vaimne vägivald, täpsemalt manipuleeriv käitumine ning teiseks, muuta kriminaalmenetlus ja seda toetavad tegevused digitaalsemaks ja senisest tõhusamaks. Varsti algavad valimised, järjepidev töö kriminaalpoliitikas seatud eesmärkide suunas ei katke. Loodame, et mõistate, kui hea on täna meie lähteasukoht kuritegevuse valdkonnas.

Aitäh!